

تحلیل رفاه اقتصادی با تاکید بر ابعاد جهانی شدن^۱

احمد جعفری صمیمی*، شهریار زروکی**، سیده رقیه ساداتی امیری⁺

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۲/۱۳ تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۲/۱۰

چکیده

هدف این مقاله بررسی اثر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جهانی‌شدن بر رفاه اقتصادی برای ۵۰ کشور منتخب در سه طبقه درآمدی طی دوره زمانی ۲۰۰۵ - ۲۰۱۵ می‌باشد. برای این منظور، رفاه اقتصادی با استفاده از شاخص ترکیبی جهانی‌شدن (IEWB) محاسبه شده است. نتایج برآورد الگو در چهار قالب با روش داده‌های تابلویی نشان داد در کشورهای با درآمد بالا بعد اقتصادی و اجتماعی جهانی‌شدن بر رفاه اقتصادی اثر مثبت داشته و بعد سیاسی اثر معناداری ندارد. این در حالی است که در کشورهای با درآمد متوسط، تنها بعد اقتصادی جهانی‌شدن بر رفاه اقتصادی اثرگذار (مثبت) است. همچنین در کشورهای با درآمد پایین، رفاه اقتصادی به طور معکوس از جهانی‌شدن اقتصادی و اجتماعی اثر می‌پذیرد و جهانی‌شدن سیاسی بر رفاه، اثر معناداری ندارد. درآمد سرانه با اثر مثبت همراه است و تورم اثر معناداری بر رفاه اقتصادی ندارد. بر اساس نتایج، افزایش روابط اقتصادی در کشورهای با درآمد بالا و متوسط پیشنهاد می‌شود.

طبقه‌بندی JEL: I31, F62, C33

واژگان کلیدی: رفاه اقتصادی، جهانی‌شدن، شاخص ترکیبی جهانی‌شدن، داده‌های تابلویی.

^۱ این مقاله از رساله کارشناسی ارشد سیده رقیه ساداتی امیری به راهنمایی دکتر احمد جعفری صمیمی و مشاوره دکتر شهریار زروکی در دانشگاه مازندران استخراج شده است.

* استاد دانشگاه مازندران، واحد بابلسر، گروه اقتصاد، بابلسر، ایران (نویسنده مسئول)، پست الکترونیکی:

jafarisa@umz.ac.ir

sh.zaroki@umz.ac.ir

** استادیار دانشگاه مازندران، واحد بابلسر، گروه اقتصاد، بابلسر، ایران، پست الکترونیکی:

⁺ کارشناس ارشد دانشگاه مازندران، واحد بابلسر، گروه اقتصاد، بابلسر، ایران، پست الکترونیکی: fsadati18@gmail.com

۱. مقدمه

«جهانی‌شدن» با تجارت جهانی شروع شد؛ ولی سرعت فراگیرشدن پدیده‌ها، روندها و تکنولوژی، مشخصه‌ای از جهانی‌شدن است که در دوره‌های زمانی گذشته دیده نمی‌شد. متغیرهای زیادی رفاه را تحت تاثیر قرار می‌دهد که «جهانی‌شدن» از جمله آن است. جهانی‌شدن ابعاد و لایه‌های متعددی دارد که از میان آن‌ها، ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی دارای اهمیت ویژه‌ای است. جهانی‌شدن اقتصاد بر ماهیت بی‌مرز جریان‌های اقتصادی و بر تبدیل شدن اقتصاد جهانی به یک واحد همگرا تاکید می‌ورزد. جهانی‌شدن اجتماعی به تعامل انسان‌ها در جوامع فرهنگی مختلف و در ارتباط با موضوعاتی مانند خانواده، مذهب، کار و تحصیلات مرتبط است. در جهانی‌شدن سیاسی، پرسش اساسی در نقش دولت و حکومت در فرایند جهانی‌شدن است (جعفری صمیمی و بحرینی، ۱۳۹۳).

یکی از معیارهای سنجش جهانی‌شدن، شاخص ترکیبی جهانی‌شدن است که توسط موسسه کاف (KOF)^۲ ارائه می‌شود. این شاخص، ترکیبی از سه بعد اقتصادی (شاخص جهانی‌شدن اقتصادی)، اجتماعی (شاخص جهانی‌شدن اجتماعی) و سیاسی (شاخص جهانی‌شدن سیاسی) است.

شاخص جهانی‌شدن اقتصادی به دو زیربخش اصلی جریان‌های واقعی اقتصاد و موانع و محدودیت‌های تجارت و سرمایه تقسیم می‌شود. شاخص جهانی‌شدن اجتماعی به سه طبقه ارتباطات فردی، جریان اطلاعات و نزدیکی فرهنگی تقسیم می‌شود. بعد سیاسی شاخص جهانی‌شدن شامل تعداد سفارتخانه‌ها و کمیسیون‌ها در یک کشور، تعداد سازمان‌های بین‌المللی که آن کشور در آن عضویت دارد و تعداد ماموریت‌های شورای امنیت سازمان ملل^۳ در آن کشور می‌باشد. افزون بر این، شامل تعداد معاهدات بین دو یا چند ایالت می‌باشد که از سال ۱۹۴۵ به بعد امضا شده است.

موضوع رفاه و مسئله شاخص‌سازی برای سنجش و اندازه‌گیری برخلاف اهمیت فراوان آن، از جمله موضوعاتی است که در مطالعات اقتصادی داخلی کمتر مورد توجه قرار گرفته

^۱ Globalization

^۲ KOF Globalization Index (German Acronym for "Konjunkturforschungsstelle" (Economic Research Center))

^۳ United Nations

است. با توجه به ماهیت رفاه و توجه به این مطلب که عوامل مختلفی می‌تواند در ایجاد و یا بهبود رفاه نقش داشته باشد؛ استفاده از شاخص‌های ترکیبی به عنوان راه‌حلی برای منظور کردن این عوامل پیشنهاد شده است (بختیاری، رنجبر و قربانی، ۱۳۹۱).

با توجه به آنکه از جهانی‌شدن به عنوان یکی از متغیرهای تاثیرگذار بر رفاه یاد می‌شود؛ پرسش اساسی مقاله این است که آیا جهانی‌شدن در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی بر رفاه اقتصادی با اثرگذاری مثبت همراه است؟ در این پژوهش، با توجه به ابعاد سه‌گانه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در جهانی‌شدن، تاثیر هر یک از این ابعاد بر رفاه مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این راستا، تحلیل برای ۵۰ کشور در قالب سه طبقه درآمدی شامل گروه با درآمد بالا، با درآمد متوسط (کشورهای با درآمد متوسط و متوسط به بالا) و با درآمد پایین (کشورهای با درآمد متوسط به پایین و پایین) صورت گرفته است.

برای دستیابی به این هدف، مقاله در پنج بخش تنظیم شده است؛ در ادامه، پس از مقدمه، ادبیات پژوهش با تاکید بر ادبیات نظری و تجربی ارائه خواهد شد. در بخش سوم، الگوی پژوهش بیان می‌شود و پس از روش تحقیق، توصیف داده‌ها ارائه می‌شود. در بخش چهارم، نتایج حاصل از برآورد الگوی پژوهش در چهار قالب ارائه خواهد شد. بخش پایانی نیز به یافته‌های پژوهش اختصاص یافته است.

۲. مروری بر ادبیات

۲-۱. ادبیات نظری

فرایند جهانی‌شدن بر کلیه جنبه‌های زندگی بشر اعم از اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و حقوقی تأثیر می‌گذارد. جهانی‌شدن اقتصاد بر تحرک فزاینده نیروی کار، سرمایه و تکنولوژی، گسترش تجارت بین‌المللی به معنای پیوستگی روزافزون بازارها و گسترش ارتباطات تاکید دارد (موسوی، بخشوده، محمدی، یزدانی و طاهری، ۱۳۸۶).

جهانی‌شدن اقتصاد شرایطی به وجود می‌آورد که در آن حد و مرزهای جغرافیایی در فعالیت‌های اقتصادی از جمله تجارت، سرمایه‌گذاری، تولید و نقل و انتقالات مالی کم‌ترین نقش را خواهند داشت (پیشگاهی‌فرد، ۱۳۸۰).

بعد اجتماعی جهانی شدن به اثر جهانی شدن بر زندگی و کار مردم، خانواده و جوامع اشاره دارد. فراتر از دنیای کسب و کار، بعد اجتماعی جهانی شدن شامل فرهنگ و هویت، همبستگی خانواده‌ها و جوامع است. به طور کلی، جهانی شدن اجتماعی مربوط به تعامل انسان‌ها در جوامع فرهنگی مختلف و در ارتباط با موضوعاتی مانند خانواده، مذهب، کار و تحصیلات می‌باشد (جعفری صمیمی و سینا، ۱۳۸۸).

از نظر سیاسی، فرایند جهانی شدن، بازتاب «جابه‌جایی جهانی»^۱ مرکز ثقل قدرت می‌باشد. در عصر جهانی شدن سیاست دیگر نمی‌توان از حاکمیت ملی، مرزهای ملی و امنیت ملی سخن گفت. فقدان اقتدار در حیطه جغرافیایی خاص، تأکیدی است بر این واقعیت که اقتدار، خصلت ارضی خود را از دست داده است. جهانی شدن منافع ملی و امنیت ملی کشورها را با چالش‌های جدی روبرو کرده و کشورهایی که فاقد ابزار لازم برای دفاع از منافع و امنیت خود بوده‌اند؛ به این نتیجه رسیده‌اند که مشارکت در روند جهانی شدن، باعث شکنندگی و صدمه‌پذیری آنان می‌گردد (جعفری صمیمی و بحرینی، ۱۳۹۳).

در بعد سیاسی جهانی شدن پرسش از نقش دولت و حکومت در فرایند جهانی شدن است. جهانی شدن در عرصه سیاسی موجب ارتقای دموکراسی و رشد فرهنگ سیاسی و نگرش‌های مدنی خواهد شد (غلامی، ۱۳۹۱).

«رفاه»^۲ عبارت است از مجموعه سازمان‌یافته‌ای از قوانین، برنامه‌ها و سیاست‌هایی که در چارچوب موسسات رفاهی و نهادهای اجتماعی جهت پاسخ‌گویی به نیازهای مادی و معنوی و تأمین سعادت انسان عرضه می‌شود تا زمینه رشد او را فراهم نماید (آرمان‌مهر و فرهمندمنش، ۱۳۹۶). همچنین، رفاه، بیانگر قدرت خرید و توانایی در کسب تسهیلات و امکانات زندگی است (وفائی، محمدزاده، اصغرپور و فلاحی، ۱۳۹۷).

تأثیر متقابل جهانی شدن و رفاه، یکی از مباحث مهم اقتصادی است. متغیرهای زیادی رفاه را تحت تأثیر قرار می‌دهد که یکی از این متغیرها، جهانی شدن است. یکی از نتایج جهانی شدن این است که کشورها می‌توانند ضمن استفاده از امکانات تولیدی یکدیگر از انزوای تجاری خارج شده و به این ترتیب از سطح کارایی تولید و رفاه اجتماعی برخوردار شوند.

¹ Global Displacement

² Welfare

برای بررسی علل و عوامل موثر بر رفاه، الگوهای فراوانی طراحی شده است. رانجان^۱ (۲۰۱۴) رفاه و پیامدهای سیاست جهانی شدن را هنگامی که کارگران با ریسک بیکاری روبرو می‌شوند، بررسی کرده است. اگر مشاغل با استفاده از کارگران داخلی انجام شوند، می‌توانند جایگزین واردات شوند. در این حالت، جهانی شدن، دستمزدها را کاهش و بیکاری را افزایش می‌دهد. در این شرایط، در غیاب هرگونه مداخله دولت، جهانی شدن نه تنها رفاه کارگرها را کاهش می‌دهد؛ بلکه می‌تواند رفاه اجتماعی را مشابه زمانی که کارگران بسیار ریسک‌گریزند، کاهش دهد. هنگامی که توزیع مجدد بهینه و سیاست‌های حمایت اجتماعی وجود دارد، جهانی شدن رفاه اجتماعی را بهبود می‌بخشد.

جهانی شدن اقتصادی مستلزم اتحاد اقتصادی کشورهای جهان، پیرامون افزایش جریان کالاها، خدمات و سرمایه است. طبق تعریف برادی^۲، بکفیلد^۳ و سیلیب-کایسر^۴ (۲۰۰۵) جهانی شدن اقتصادی به عنوان تبادل اقتصادی بین‌المللی و اتحاد اقتصاد بین‌المللی است. به اعتقاد ایشان، جهانی شدن تولید و سرمایه‌گذاری موجب کاهش سرعت دولت رفاه می‌شود؛ زیرا دولت‌ها استقلال داخلی بر سیاست‌های رفاه اجتماعی در مقابل اقتصاد جهانی را از دست می‌دهند.

بنابر نظر کیم^۵ (۲۰۰۷) تحت پارادایم اقتصادی نئولیبرال جهانی شدن، دولت بزرگ در محیط اقتصادی جهانی، ناکارآمد در نظر گرفته می‌شود؛ زیرا سطوح بالای مالیات و مخارج اجتماعی مانع از پیشرفت یک اقتصاد رقابتی بین‌المللی است.

مطالعات متعددی جهانی شدن و کاهش رفاه را به هم پیوند می‌دهد. برای نمونه گارت و میشل^۶ (۲۰۰۱) و بورگون^۷ (۲۰۰۱) نشان داده‌اند باز بودن تجاری با هزینه‌های اجتماعی دولتی کمی همراه است. یک جنبه مثبت که «فرضیه جبران» نامیده می‌شود، ادعا می‌کند پدیده بین‌المللی شدن اقتصادها با یک تقاضای بالا برای تامین اجتماعی مرتبط است که به سهم خود، تغییر و تحولات مالیاتی و هزینه‌های اجتماعی را تسهیل می‌کند (کیتل و وینر^۸، ۲۰۰۵).

^۱ Ranjan

^۲ Brady

^۳ Beckfield

^۴ Seeleib-Kaiser

^۵ Kim

^۶ Garrett & Mitchell

^۷ Burgoon

^۸ Kittel & Winner

اتحاد اقتصادی منجر به آشفته‌گی اقتصادهای ملی در اقتصاد جهانی می‌شود که مولد عدم اطمینان و بی‌ثباتی بیشتر در اقتصاد داخلی است. در مواجهه با ناامنی اقتصادی، دولت برای حمایت اجتماعی و بیمه مستلزم اقدامات بیشتری است. به طور کلی، جهانی‌شدن اقتصادی تقاضای زیادی را برای جبران هزینه‌های دولت به وجود می‌آورد که عوارض جابه‌جایی‌های اقتصادی و اجتماعی ناشی از افزایش تجارت را کاهش می‌دهد. در نتیجه، اکثر کشورها نوسانات و نااطمینانی از بی‌ثباتی در تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی را تجربه می‌کنند و اکثر دولت‌ها به منظور تثبیت امنیت اقتصادی، سیاست‌های رفاه اجتماعی را گسترش می‌دهند (برادی، بکفیلد و سیلیب-کایسر، ۲۰۰۵).

مطالعات تجربی متعددی رابطه مثبت بین جهانی‌شدن و دولت رفاه را اثبات می‌کند. باز بودن اقتصادی هزینه‌های اجتماعی را به طور قابل ملاحظه‌ای افزایش می‌دهد (هیکس^۱، ۱۹۹۹ و رودریک^۲، ۱۹۹۷). در یک دیدگاه اعتقاد بر آن است که نه تنها دلیلی نظری بلکه مشاهده‌ای تجربی مبنی بر اینکه با افزایش جهانی‌شدن استقلال سیاست اجتماعی داخلی تحت تاثیر قرار می‌گیرد، وجود ندارد (جنشل^۳، ۲۰۰۴).

طرفداران این دیدگاه، استدلال می‌کنند که سیاست یک کشور مشخص به جای نیروهای خارجی مثل جهانی‌شدن، تعیین‌کننده مدیریت یک سیاست اجتماعی است (پیرسون^۴، ۲۰۰۱). پژوهش‌گران از این مهم که عوامل داخلی مانند موسسات سیاسی و اجتماعی اثرات جهانی‌شدن در روند تشکیل سیاست اجتماعی را به حداقل می‌رسانند، حمایت می‌کنند (برگر^۵، ۲۰۰۰).

تجارت باعث بهبود رفاه می‌شود؛ ولی اثر مستقیم آن بر توزیع درآمد کم است و باید با استفاده از سیاست‌هایی این اثر را بهبود بخشید و اگر این سیاست‌ها به درستی انجام نشود، سود حاصل از تجارت را خنثی یا حداقل می‌کند (گاندلاچ و دی وال^۶، ۲۰۱۰).

جهانی‌شدن سیاسی، گسترش روابط سیاسی بین کشورها را نشان می‌دهد. بدون شک، بهبود روابط سیاسی در میان کشورها باعث رونق تجارت بین کشورها می‌شود که افزایش رشد

¹ Hicks

² Rodrik

³ Genschel

⁴ Pierson

⁵ Berger

⁶ Gundlach & de Vaal

اقتصادی را ایجاد می‌نماید. همچنین، گسترش روابط سیاسی بین کشورها منجر به کاهش تنش‌ها شده و جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را افزایش داده و به رشد اقتصادی منجر می‌شود (جعفری صمیمی و بحرینی، ۱۳۹۳).

از طرف دیگر، رشد اقتصادی بالا و برخورداری از شرایط اقتصادی مناسب‌تر، می‌تواند فرصت‌های بیشتری را برای افزایش درآمدهای جامعه از طریق گسترش بازارها، فرصت‌ها و محرک‌های لازم برای افزایش درآمد همه گروه‌های کم‌درآمد ایجاد نماید. در این وضعیت، تولیدکنندگان در پاسخ به فرصت‌های جدید ایجاد شده در بازارها، نیروی کار بیشتری را تقاضا می‌نمایند که این مسئله از طریق جذب کار مازاد و حتی افزایش دستمزدها می‌تواند نقش قابل توجهی در افزایش رفاه جامعه به همراه داشته باشد (شهیکی‌تاش، مولایی و شیوایی، ۱۳۹۲). در نتیجه، جهانی‌شدن سیاسی از کانال رشد اقتصادی می‌تواند بر رفاه اقتصادی موثر باشد. در رابطه با تاثیر تورم بر رفاه اقتصادی می‌توان گفت که تورم، عاملی است که هزینه‌ها را افزایش و قدرت خرید را کم می‌کند. بدیهی است که می‌توان انتظار داشت که افزایش آن منجر به کاهش رفاه شود.

۲-۲. شواهد تجربی

مطالعات انجام شده در خصوص رابطه جهانی‌شدن و رفاه اقتصادی تنها یکی از ابعاد جهانی‌شدن مانند آزادسازی تجاری و سرمایه‌گذاری خارجی را در نظر می‌گیرند. در حقیقت، جهانی‌شدن به عنوان یک فرایند چندجانبه و فراگیر نیازمند مطالعات تجربی بیشتر است. در پژوهش حاضر از شاخص ترکیبی جهانی‌شدن استفاده می‌شود. علاوه بر این، ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جهانی‌شدن را بر رفاه اقتصادی مورد بررسی قرار می‌دهد.

رانجان (۲۰۱۴) رفاه و پیامدهای سیاست جهانی‌شدن را هنگامی که کارگران با ریسک بیکاری روبرو می‌شوند، بررسی کرده است. اگر مشاغل با استفاده از کارگران داخلی انجام شوند، می‌توانند جایگزین واردات شوند. در این حالت، جهانی‌شدن دستمزدها را کاهش و بیکاری را افزایش می‌دهد. در این شرایط، در غیاب هرگونه مداخله دولت، جهانی‌شدن نه تنها رفاه کارگرها را کاهش می‌دهد؛ بلکه می‌تواند رفاه اجتماعی را مشابه زمانی که کارگران بسیار

ریسک‌گریزند، کاهش دهد. هنگامی که توزیع مجدد بهینه و سیاست‌های حمایت اجتماعی وجود دارند، جهانی شدن رفاه اجتماعی را بهبود می‌بخشد.

آنتراس^۱، گورتاری^۲ و ایسکوکی^۳ (۲۰۱۶) پیامدهای رفاهی تجارت باز در جهان را بررسی کرده‌اند که در آن، تجارت نه تنها درآمد کل بلکه نابرابری درآمد را افزایش داده است و باید توزیع مجدد از طریق یک نظام انتقال مالیات بر درآمد اختلال‌زا اتفاق بیفتد. نتایج این مدل نشان داده است که افزایش در نابرابری درآمد ناشی از تجارت آزاد می‌تواند تا ۲۰ درصد منافع تجارت آزاد را کاهش دهد. همچنین با توزیع مجدد درآمد از طریق روش‌های غیراختلال‌زا می‌توان تا ۱۵ درصد بر منافع ناشی از تجارت آزاد افزود.^۴

۳. روش تحقیق

به منظور تشخیص رابطه بین ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جهانی شدن بر رفاه اقتصادی، مدل زیر برای ۵۰ کشور منتخب از سه طبقه درآمدی با درآمد بالا، با درآمد متوسط (متوسط و متوسط به بالا) و با درآمد پایین (متوسط به پایین و پایین) معرفی می‌گردد:

$$IEWB_{it} = \alpha_i + \alpha_1 KOF_{it} + \alpha_2 D_1 KOF_{it} + \alpha_3 D_2 KOF_{it} + \alpha_4 LnRGDPP_{it} + \alpha_5 Inf_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

که در آن:

IEWB: شاخص ترکیبی رفاه اقتصادی که شامل ابعاد مصرف، ثروت، توزیع درآمد و امنیت اقتصادی است که در ادامه بدان پرداخته می‌شود.

KOF: شاخص ترکیبی جهانی شدن می‌باشد که شامل جهانی شدن اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است.

¹ Antras

² Gortari

³ Itskhoki

^۴ در این زمینه مطالعات دیگری نیز انجام شده است؛ از جمله طرازکار و زیبایی (۱۳۸۳)؛ حسینی و جعفری صمیمی (۱۳۸۹)؛ بختیاری و همکاران (۱۳۹۱)؛ شهیکی‌تاش و همکاران (۱۳۹۲)؛ خندان (۱۳۹۲)؛ اوزبرگ و شارپ (۲۰۰۱)؛ رودرا (۲۰۰۲)؛ اوزبرگ و شارپ (۲۰۰۳)؛ رودرا و هاگارد (۲۰۰۵)؛ کوئن کیم و زورلو (۲۰۰۹).

RGDP: سرانه تولید ناخالص داخلی حقیقی است. در این پژوهش، تولید ناخالص داخلی سرانه به قیمت ثابت سال ۲۰۱۰ استفاده می‌شود. انتظار می‌رود علامت آن مثبت و از لحاظ آماری معنادار باشد. آمار مربوط به تولید ناخالص داخلی از بانک جهانی گرفته شده است. Inf: نرخ تورم است. در ادبیات اقتصادی و بر طبق مطالعات انجام شده در رابطه با اثر تورم بر رفاه، پژوهش‌ها نشان می‌دهد که تورم در کوتاه‌مدت بر رفاه اثر منفی داشته؛ ولی در بلندمدت این اثر وجود ندارد. آمار مربوط به تورم از بانک جهانی گرفته شده است.

اندیس t بیانگر مقاطع یا کشورها است و نشان‌دهنده کشورهای با درآمد بالا شامل آلمان، آمریکا، اتریش، اسپانیا، اروگوئه، ایتالیا، ایرلند، ایسلند، بریتانیا، دانمارک، فرانسه، فنلاند، لهستان و نروژ، کشورهای با درآمد متوسط شامل آفریقای جنوبی، ال‌سالوادور، اوکراین، ایران، برزیل، بلغارستان، پاراگوئه، پرو، تایلند، ترکیه، جمهوری دومینیکان، رومانی، سریلانکا، کاستاریکا، کلمبیا، مالزی، مولداوی و هندوراس و کشورهای با درآمد پایین شامل اوگاندا، بنگلادش، بنین، پاکستان، توگو، تونس، سنگال، سیرالئون، فیلیپین، کامبوجیا، کنیا، گواتمالا، ماداگاسکار، مالی، مراکش، نیجریه، نیکاراگوئه و هند می‌باشد.

همچنین اندیس t دوره زمانی پژوهش است که مشتمل بر سال‌های ۲۰۰۵ - ۲۰۱۵ می‌باشد. برای پاسخ به این سوال که آیا نوع و میزان اثرگذاری جهانی‌شدن اقتصادی، اجتماعی و سیاسی بر رفاه اقتصادی در گروه‌های سه‌گانه درآمدی تفاوت معناداری از یکدیگر دارد یا خیر، متغیرهای مجازی اول و دوم (که در قالبی تعاملی با متغیر جهانی‌شدن در الگو لحاظ شده است) به صورت زیر تعریف شده است:

$$D_1 = \begin{cases} 1 \rightarrow \text{کشورهای با درآمد بالا} \\ 0 \rightarrow \text{سایر کشورها} \end{cases} \quad D_2 = \begin{cases} 1 \rightarrow \text{کشورهای با درآمد متوسط} \\ 0 \rightarrow \text{سایر کشورها} \end{cases}$$

به طوری که در رابطه (۱) بر اساس دو متغیر مجازی یاد شده به صورت زیر قابل بازنویسی است:

- بررسی اثر جهانی‌شدن در کشورهای با درآمد بالا با لحاظ کد یک برای متغیر مجازی اول و کد صفر برای متغیر مجازی دوم:

$$IEWB_{it} = \alpha_i + (\alpha_1 + \alpha_2)KOF_{it} + \alpha_4 \ln RGDP_{it} + \alpha_5 Inf_{it} + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

- بررسی اثر جهانی شدن در کشورهای با درآمد متوسط با لحاظ کد صفر برای متغیر مجازی اول و کد یک برای متغیر مجازی دوم:

$$IEWB_{it} = \alpha_i + (\alpha_1 + \alpha_3)KOF_{it} + \alpha_4 \ln RGDP_{it} + \alpha_5 Inf_{it} + \varepsilon_{it} \quad (۳)$$

- بررسی اثر جهانی شدن در کشورهای با درآمد پایین با لحاظ کد صفر برای متغیر مجازی اول و دوم:

$$IEWB_{it} = \alpha_i + \alpha_1 KOF_{it} + \alpha_4 \ln RGDP_{it} + \alpha_5 Inf_{it} + \varepsilon_{it} \quad (۴)$$

شاخص ترکیبی رفاه اقتصادی

در این پژوهش از بین شاخص‌های رفاه مطرح شده با توجه به تکیه این مطالعه بر جنبه اقتصادی رفاه و ویژگی‌های خاص شاخص رفاه اقتصادی این شاخص به عنوان معیاری برای سنجش میزان رفاه اقتصادی مورد توجه واقع شده است (بختیاری و همکاران، ۱۳۹۱). شکل کلی فرمول این شاخص به صورت زیر است:

$$IEWB = CF + WS + ID + ES \quad (۵)$$

اجزاء چهارگانه‌ای که مقدار شاخص رفاه اقتصادی را اندازه‌گیری می‌کند؛ عبارت از CF^1 جریان مصرف، WS^2 موجودی دارایی مولد، ID^3 توزیع درآمدهای فردی و ES^4 سطح امنیت اقتصادی است (بختیاری و همکاران، ۱۳۹۱). الگوی کلی این شاخص بدین شرح می‌باشد:

$$IEWB = \alpha_1 (C + G + WT - RE)(LE) + \alpha_2 (K + RD + HC + NR + FDI - ED) + \alpha_3 [\beta(PHR) + (1 - \beta)(Gini) + \alpha_4 [WWR + b(RHR) + c(PHR) + d(PHR)]] \quad (۶)$$

اجزاء رابطه ارائه شده به ترتیب عبارت است از:

¹ Consumption Flows

² Wealth Stocks

³ Income Distribution

⁴ Economic Security

۱. جریان مصرف

رابطه موردنظر برای محاسبه جریان مصرف جهت منظور داشتن آن در شاخص عبارتست از:

$$CF = \alpha_1(C + G + WT - RE)(LE) \quad (7)$$

که در آن، C مخارج مصرفی نهایی خانوار (دلار ثابت ۲۰۱۰)، G مخارج مصرفی نهایی عمومی دولت (دلار ثابت ۲۰۱۰)، WT ارزش واقعی سرانه تغییرات در مدت زمان کار، RE ارزش واقعی سرانه مخارج جبرانی (جبران خدمات کارکنان، ارزش واقعی سرانه تولید یک ساعت) و LE امید به زندگی در زمان تولد نسبت به سال و کشور پایه (ایران به عنوان کشور پایه و سال پایه، ۲۰۱۰) می‌باشد.

۲. انباشت ثروت

فرمول محاسبه مقدار این متغیر و اجزاء آن در شاخص بدین شرح است:

$$WS = \alpha_2 [K + RD + HC + NR + FDI - ED] \quad (8)$$

که در آن، K سرمایه ثابت ناخالص واقعی سرانه (مصرف سرانه سرمایه ثابت)، RD مخارج تحقیق و توسعه واقعی سرانه، HC موجودی سرمایه انسانی واقعی سرانه، NR موجودی ثروت منابع طبیعی واقعی سرانه، FDI سرانه واقعی خالص جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، ED سرانه هزینه اجتماعی واقعی فرسایش محیط زیست (آلودگی ناشی از انتشار گاز دی‌اکسیدکربن) می‌باشد. در پژوهش حاضر با توجه به عدم دسترسی به داده‌های

¹ Real Per Capita Household Final Consumption Expenditure, Etc. (Constant 2010 Us\$)

² Real Per Capita General Government Final Consumption Expenditure (Constant 2010 Us\$)

³ Real Per Capita Value Of Variations In Working Time

⁴ Real Per Capita Value Of Regrettable Expenditures

⁵ Index Of Life Expectancy Relative To The Base Year And Country

⁶ Real Per Capita Capital Stock (Adjusted Savings: Real Per Capita Consumption Of Fixed Capital (Constant Us\$))

⁷ Real Per Capita Stock Of Research And Development

⁸ Real Per Capita Stock Of Human Capital (Adjusted Savings: Real Per Capita Education Expenditure(Constant Us\$))

⁹ Real Per Capita Stock Of Natural Resource Wealth

¹⁰ Real Per Capita Foreign Direct Investment, Net Inflows

¹¹ Real Per Capita Social Costs Of Environmental Degradation (Adjusted Savings: Real Per Capita Carbon Dioxide Damage (Constant Us\$))

کشورهای منتخب و محدودیت آماری متغیر RD (مخارج تحقیق و توسعه) و NR (موجودی ثروت منابع طبیعی) حذف شده است.

۳. توزیع درآمد

فرمول استفاده شده در شاخص برای توزیع درآمد به صورت زیر می‌باشد:

$$ID = \alpha_3 [\beta(PHR) + (1 - \beta)(Gini)] \quad (9)$$

که در آن، β (برابر با ۰/۷۵) وزن نسبی بوده و شاخص توزیع درآمد از میانگین وزنی شدت فقر و ضریب جینی به دست می‌آید. همچنین PHR نسبت فقر سرپرست خانوار در حداقل درآمد ۱/۲۵ دلار در روز، $Gini$ ضریب جینی است. برای سنجش نحوه توزیع درآمد، شدت فقر و نابرابری، شاخص‌های متعددی وجود دارد. در این پژوهش از بین تمامی شاخص‌ها به علت محدودیت آماری و داده در کشورهای منتخب و در دسترس نبودن اطلاعات از متغیر ضریب جینی به عنوان معیاری برای سنجش شدت فقر برای این بعد استفاده شده است.

۴. امنیت اقتصادی

رابطه مورد استفاده برای امنیت اقتصادی در شاخص رفاه به شرح زیر است:

$$ES = \alpha_4 [WWR + b(RHP) + c(PHR) + d(PHR)] \quad (10)$$

که در آن، b سهم جمعیتی است که در معرض ریسک بیماری واقع‌اند که ۱۰۰ درصد در نظر گرفته می‌شود. بدین معنا که ۱۰۰ درصد افراد یک جامعه در معرض خطر بیماری‌اند. همچنین c نسبت زنان بیکار به کل جمعیت، d نسبت جمعیت بالای ۶۵ سال به کل جمعیت است. جزء اول، نسبت جمعیت ۶۵-۱۵ سال به کل جمعیت را نیز دربرمی‌گیرد و نشان‌دهنده ریسک بیکاری است.

¹ Poverty Headcount Ratio At \$1.25 A Day (Ppp)

² Gini Index

³ Unemployment, Female (% of Total Population)

$$WWR = \frac{WR}{52} \quad (11)$$

جزء دوم^۱، نشان‌دهنده سهم مخارج شخصی کل در درآمد قابل تصرف است که ریسک امنیت اقتصادی در مقابل بیماری را نشان می‌دهد و از نسبت مخارج شخصی کل برای سلامتی به درآمد قابل تصرف به دست می‌آید:

$$RHP = \frac{HP}{Disp} \quad (12)$$

که در آن، HP^2 مخارج شخصی کل برای سلامتی و $Disp^3$: درآمد قابل تصرف (تولید ناخالص داخلی منهای مالیات) می‌باشد. عبارت سوم، بیانگر میزان امنیت اقتصادی زبانی است که تحت پوشش تامین اجتماعی نیستند و جزء چهارم، بیانگر احتمال فقر افراد مسن است و میزان امنیت اقتصادی آنان در جامعه را نشان می‌دهد. در این بعد نیز به دلیل محدودیت آماری و داده در کشورهای منتخب و در دسترس نبودن اطلاعات به جای شاخص فقر PHR از ضریب جینی استفاده شده است.^۴

توصیف شاخص رفاه و جهانی شدن

در این بخش با توجه به اهمیت بحث، تمرکز بر توصیف دو متغیر اصلی پژوهش یعنی شاخص جهانی شدن (اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و ترکیبی) و شاخص رفاه اقتصادی قرار دارد. در جدول‌های (۱) الی (۳) اطلاعات میانگین شاخص‌های ترکیبی جهانی شدن و شاخص رفاه اقتصادی (IEWB) محاسباتی به تفکیک گروه‌های درآمدی (درآمد بالا، درآمد متوسط و درآمد پایین) نمایش داده شده است.

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول (۱) در سال‌های ۲۰۰۵ - ۲۰۱۵، کشور اتریش بالاترین میانگین را از نظر شاخص ترکیبی جهانی شدن و کشور اروگوئه کم‌ترین میانگین را داراست. در شاخص جهانی شدن اقتصادی به ترتیب کشورهای ایرلند، اتریش و دانمارک دارای بیشترین مقدار هستند. در رابطه با شاخص جهانی شدن اجتماعی همچنان کشور اتریش در صدر کشورها قرار دارد و کشور اروگوئه کم‌ترین مقدار و در جهانی شدن سیاسی کشور

¹ The Ratio of Total Private Expenditures on Health Care in Disposable Income (RHP)

² Total Private Expenditures on Health Care

³ Disposable Income

^۴ برای مطالعه بیشتر به بختیاری و همکاران (۱۳۹۱) رجوع شود.

فرانسه با میانگین ۹۷/۷۲ بیشترین مقدار و ایسلند با میانگین ۶۱/۹۷ کمترین درجه را دارد. همچنین بیشترین میانگین شاخص رفاه اقتصادی در بین کشورهای با درآمد بالا متعلق به کشور نروژ و کمترین رفاه را کشور ایسلند داراست.

با توجه به جدول (۱) کشور اتریش در بین کشورهای با درآمد بالا بیشترین مقدار را از دو شاخص جهانی شدن به خود اختصاص داده است؛ حال آنکه بیشترین رفاه اقتصادی مربوط به کشور نروژ با میانگین ۱/۱۷ می‌باشد. این مثال که نمونه مشابه آن را در سایر جداول نیز می‌توان مشاهده کرد، بیانگر این واقعیت است که بین جهانی شدن و رفاه رابطه‌ای از پیش تعیین شده و قطعی وجود ندارد.

جدول ۱. اطلاعات مربوط به میانگین شاخص ترکیبی جهانی شدن و رفاه اقتصادی IEWB برای کشورهای با درآمد بالا

| شاخص رفاه اقتصادی | شاخص جهانی شدن | | | | کشورها |
|-------------------|----------------|---------|---------|--------|----------|
| | سیاسی | اجتماعی | اقتصادی | ترکیبی | |
| ۱/۰۲ | ۹۲/۵۹ | ۸۲/۶۴ | ۷۳/۰۳ | ۸۱/۴۳ | آلمان |
| ۱/۰۱ | ۹۳/۵۳ | ۷۶/۹۲ | ۶۲/۲ | ۷۵/۷۵ | آمریکا |
| ۱/۰۸ | ۹۶/۳۱ | ۹۰/۴۸ | ۸۶/۶۴ | ۹۰/۴۷ | اتریش |
| ۱/۰۱ | ۹۴/۵۴ | ۸۲/۳۴ | ۷۹/۷۶ | ۸۴ | اسپانیا |
| ۱/۰۵ | ۸۴/۸۱ | ۴۹/۶۱ | ۶۴/۰۳ | ۶۴/۰۹ | اروگوئه |
| ۱/۱۰ | ۹۶/۷۵ | ۷۴/۸۳ | ۷۴/۸۳ | ۸۰/۸۲ | ایتالیا |
| ۰/۹۷ | ۸۹/۱۰ | ۸۲/۲۱ | ۹۳/۵۸ | ۸۸/۱۶ | ایرلند |
| ۰/۸۹ | ۶۱/۹۷ | ۷۸/۰۸ | ۷۶/۸۱ | ۷۳/۱۶ | ایسلند |
| ۰/۹۹ | ۹۶/۳۰ | ۸۶/۰۸ | ۷۶/۹۲ | ۸۵/۵۲ | بریتانیا |
| ۱/۰۱ | ۹۲/۳۰ | ۸۶/۸۰ | ۸۷/۲۳ | ۸۸/۴۴ | دانمارک |
| ۱/۰۸ | ۹۷/۷۲ | ۸۴/۵۸ | ۷۲/۰۲ | ۸۳/۴۱ | فرانسه |
| ۱/۱۳ | ۹۰/۷۶ | ۸۱/۸۵ | ۸۵/۷۸ | ۸۵/۶۲ | فنلاند |
| ۱/۰۹ | ۹۲/۶۷ | ۷۶/۵۴ | ۷۰/۱۲ | ۷۸/۴۳ | لهستان |
| ۱/۱۷ | ۸۸/۵۹ | ۸۲/۸۴ | ۷۵/۹۸ | ۸۲/۱۷ | نروژ |

منبع: پایگاه اینترنتی موسسه کاف (۲۰۱۶) و محاسبات پژوهش

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول (۲) در سال‌های ۲۰۰۵ - ۲۰۱۵، کشور مالزی در شاخص ترکیبی جهانی شدن با میانگین ۷۶/۹۶ در صدر قرار دارد و کشور ایران با ۳۹/۸۳ پایین‌ترین مقدار را داراست. بیش‌ترین و کم‌ترین میانگین در شاخص‌های جهانی شدن اقتصادی و اجتماعی نیز مانند شاخص ترکیبی جهانی شدن به ترتیب متعلق به کشورهای مالزی و ایران می‌باشد؛ ولی در جهانی شدن سیاسی کشور برزیل با مقدار ۹۱/۴۳ بالاترین سطح و کشور کاستاریکا به مقدار ۵۹/۱۵ در پایین‌ترین سطح قرار دارد. در شاخص رفاه اقتصادی کشورهای هندوراس، برزیل و ال سالوادور به ترتیب با میانگین ۱/۰۸، ۱/۰۷ و ۱/۰۷ بالاترین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۲. اطلاعات مربوط به شاخص ترکیبی جهانی شدن و رفاه اقتصادی IEWB برای کشورهای با درآمد متوسط

| شاخص رفاه اقتصادی | شاخص جهانی شدن | | | | کشورها |
|-------------------|----------------|---------|---------|--------|------------------|
| | سیاسی | اجتماعی | اقتصادی | ترکیبی | |
| ۱/۰۰۹ | ۸۴/۳۹ | ۴۶/۲۴ | ۶۶/۲۰ | ۶۳/۹۰ | آفریقای جنوبی |
| ۱/۰۷ | ۷۵/۹۶ | ۴۹/۳۲ | ۶۳/۸۲ | ۶۱/۵۸ | ال سالوادور |
| ۱/۰۵ | ۸۳/۳۷ | ۵۷/۱۸ | ۵۹/۴۲ | ۶۴/۸۳ | اوکراین |
| ۰/۹۸ | ۶۷/۶۸ | ۳۱/۱۷ | ۲۸/۶۳ | ۳۹/۸۳ | ایران |
| ۱/۰۷ | ۹۱/۴۳ | ۳۹/۶۱ | ۵۴/۴۶ | ۵۸/۸۰ | برزیل |
| ۰/۹۶ | ۸۶/۵۸ | ۵۷/۶۲ | ۷۱/۷۵ | ۷۰/۷۹ | بلغارستان |
| ۰/۹۷ | ۷۵/۵۶ | ۴۳/۱۵ | ۵۴/۳۳ | ۵۵/۵۹ | پاراگوئه |
| ۱/۰۰۳ | ۸۴/۲۸ | ۴۰/۸۵ | ۶۷/۳۶ | ۶۲/۰۷ | پرو |
| ۱/۰۰۳ | ۷۸/۷۸ | ۴۶/۸۹ | ۶۶/۳۶ | ۶۲/۶۶ | تایلند |
| ۱/۰۰۳ | ۹۰/۰۶ | ۵۸/۴۱ | ۵۷/۵۷ | ۶۶/۹۰ | ترکیه |
| ۱/۰۳ | ۶۱/۹۷ | ۵۳/۶۳ | ۵۶/۲۸ | ۵۶/۷۹ | جمهوری دومینیکان |
| ۱/۰۴ | ۸۹/۶۲ | ۶۰/۳۷ | ۶۲/۹۶ | ۶۹/۲۵ | رومانی |
| ۱/۰۱ | ۷۳/۹۰ | ۴۰/۸۵ | ۴۴/۷۳ | ۵۰/۶۶ | سریلانکا |
| ۱/۰۳ | ۵۹/۱۵ | ۶۰/۸۷ | ۶۵/۶۵ | ۶۱/۸۷ | کاستاریکا |
| ۰/۹۴ | ۷۱/۳۰ | ۴۴/۰۲ | ۵۳/۳۰ | ۵۴/۹۲ | کلمبیا |

| شاخص رفاه اقتصادی | شاخص جهانی شدن | | | | کشورها |
|----------------------|----------------|---------|---------|--------|---------|
| | سیاسی | اجتماعی | اقتصادی | ترکیبی | |
| ۰/۹۸ | ۸۳/۹۱ | ۷۳/۶۶ | ۷۶/۷۲ | ۷۶/۹۶ | مالزی |
| ۰/۹۹ | ۶۳/۹۹ | ۵۶/۵۹ | ۶۵/۴۵ | ۶۱/۷۶ | مولداوی |
| ۱/۰۸ | ۷۰/۵۱ | ۴۵/۵۷ | ۶۵/۲۳ | ۵۹/۲۶ | هندوراس |

منبع: پایگاه اینترنتی موسسه کاف (۲۰۱۶) و محاسبات پژوهش

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول (۳) در سال‌های ۲۰۰۵ - ۲۰۱۵، کشور مراکش بالاترین رتبه را از نظر شاخص جهانی شدن ترکیبی و اجتماعی دارد و در جهانی شدن اقتصادی کشور نیجریه با ۶۳/۰۲ بالاترین میانگین و کشور بنگلادش با میانگین ۳۲/۱۰ کم‌ترین مقدار را داراست. کشورهای هند، نیجریه و پاکستان با ارقام ۹۰/۹۸، ۸۹/۹۰ و ۸۸/۱۱ به ترتیب رتبه‌های اول تا سوم را از نظر جهانی شدن سیاسی دارند. بالاترین مقدار شاخص رفاه اقتصادی با میانگین ۱/۰۲ متعلق به کشور بنین و کمترین مربوط به کشور توگو با میانگین ۰/۸۴ می‌باشد.

جدول ۳. اطلاعات مربوط به شاخص ترکیبی جهانی شدن و رفاه اقتصادی IEWB برای کشورهای
بادرآمد پایین

| شاخص رفاه اقتصادی | شاخص جهانی شدن | | | | کشورها |
|----------------------|----------------|---------|---------|--------|----------|
| | سیاسی | اجتماعی | اقتصادی | ترکیبی | |
| ۰/۹۴ | ۶۳/۷۱ | ۲۲/۴۴ | ۴۸/۷۷ | ۴۳/۶۶ | اوگاندا |
| ۰/۹۳ | ۷۵/۱۲ | ۱۹/۸۷ | ۳۲/۱۰ | ۳۹/۰۲ | بنگلادش |
| ۱/۰۲ | ۷۲/۲۱ | ۲۵/۲۳ | ۳۵/۴۳ | ۴۱/۲۵ | بنین |
| ۰/۹۷ | ۸۸/۱۱ | ۳۵/۱۹ | ۴۱/۴۸ | ۵۰/۹۷ | پاکستان |
| ۰/۸۴ | ۶۵/۹۸ | ۳۲/۵۵ | ۴۹/۱۸ | ۴۷/۹۶ | توگو |
| ۱/۰۱ | ۸۶/۶۰ | ۳۹/۵۰ | ۵۸/۳۴ | ۵۸/۷۰ | تونس |
| ۰/۹۵ | ۸۶/۷۷ | ۳۶/۶۷ | ۴۱/۴۹ | ۵۱/۵۷ | سنگال |
| ۰/۹۱ | ۵۸/۹۶ | ۱۷/۷۷ | ۴۳/۲۳ | ۳۷/۵۲ | سیرالئون |
| ۰/۹۴ | ۸۲/۴۱ | ۳۹/۱۸ | ۵۶/۹۶ | ۵۶/۹۱ | فیلیپین |

| شاخص رفاه اقتصادی | شاخص جهانی شدن | | | | کشورها |
|----------------------|----------------|---------|---------|--------|------------|
| | سیاسی | اجتماعی | اقتصادی | ترکیبی | |
| ۰/۹۶ | ۵۳/۶۴ | ۲۲/۸۹ | ۶۲/۲۳ | ۴۵/۲۶ | کامبوجیه |
| ۱/۰۰۳ | ۸۳/۶۳ | ۲۷/۹۲ | ۴۰/۰۹ | ۴۶/۹۳ | کنیا |
| ۰/۹۸ | ۷۳/۹۰ | ۴۵/۶۰ | ۵۷/۱۲ | ۵۸/۲۳ | گواتمالا |
| ۰/۹۷ | ۶۱/۷۱ | ۲۱/۷۹ | ۴۳/۳۶ | ۴۰/۰۹ | ماداگاسکار |
| ۰/۹۷ | ۷۴/۳۶ | ۲۰/۶۸ | ۴۸/۶۴ | ۴۴/۸۷ | مالی |
| ۱/۰۰۷ | ۸۸/۶۵ | ۴۹/۵۹ | ۴۸/۸۶ | ۵۹/۵۳ | مراکش |
| ۰/۹۹ | ۸۹/۹۰ | ۲۴/۰۳ | ۶۳/۰۲ | ۵۵/۸۱ | نیجریه |
| ۰/۹۲ | ۵۶/۹۸ | ۴۵/۹۳ | ۵۹/۷۲ | ۵۳/۸۴ | نیکاراگوئه |
| ۱/۰۰۱ | ۹۰/۹۸ | ۲۹/۹۹ | ۴۰/۴۵ | ۴۹/۶۶ | هند |

منبع: پایگاه اینترنتی موسسه کاف (۲۰۱۶) و محاسبات پژوهش

۴. آزمون پایایی و نتایج برآورد الگوی پژوهش

در این مقاله برای برآورد الگو از روش داده‌های تابلویی استفاده شده است. قبل از برآورد الگو لازم است تا آزمون پایایی متغیرها جهت اجتناب از رگرسیون کاذب انجام پذیرد. به منظور پایایی جمعی^۱ متغیرها از آزمون لوین، لین و چو استفاده شده و نتایج در جدول (۴) گزارش شده است. نتایج نشان می‌دهد که تمامی متغیرها در سطح پایا است.

در ادامه با توجه به شاخص جهانی شدن در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و شاخص ترکیبی جهانی شدن به عنوان متغیر وابسته، الگوی پژوهش (رابطه (۱)) در چهار قالب برآورد شده است. در ابتدا و قبل از برآورد الگو، برای انتخاب میان روش‌های حداقل مربعات تلفیقی، اثر ثابت (FE) و اثر تصادفی (RE)، آزمون F-لیمر (آزمون چاو)، آزمون بروش پاگان و آزمون هاسمن برای هر بعد به صورت جداگانه انجام شده است. روش اثر ثابت برای برآورد الگوی مورد نظر برای هر بعد انتخاب شده است.

^۱ Common Unit Root

جدول ۴. بررسی پایایی متغیرهای مورد استفاده در برآورد الگو

| آزمون لوین، لین و چو | | | متغیرها |
|----------------------|--------------|-------------|--------------------------|
| مرتب‌بندی | سطح معناداری | آماره آزمون | |
| I(0) | ۰/۰۰۰۰ | -۶/۶ | شاخص رفاه اقتصادی |
| I(0) | ۰/۰۰۰۰ | -۴/۴ | تولید ناخالص داخلی سرانه |
| I(0) | ۰/۰۰۰۰ | -۵/۵ | تورم |
| I(0) | ۰/۰۰۰۰ | -۶/۹ | شاخص جهانی شدن اقتصادی |
| I(0) | ۰/۰۰۱۶ | -۲/۹ | شاخص جهانی شدن اجتماعی |
| I(0) | ۰/۰۰۰۰ | -۲۰/۵ | شاخص جهانی شدن سیاسی |
| I(0) | ۰/۰۰۰۰ | -۱۲/۰۱ | شاخص جهانی شدن ترکیبی |

منبع: محاسبات پژوهش

مطابق با جدول (۵) در برآورد اول که از بعد اقتصادی جهانی شدن استفاده شده است؛ نتایج نشان می‌دهد که جهانی شدن اقتصاد در کشورهای با درآمد پایین اثری منفی بر رفاه اقتصادی این کشورها دارد که البته از نظر آماری نیز معنادار است. بدین معنا که با افزایش یک واحدی در شاخص جهانی شدن اقتصاد در گروه کشورهای کم درآمد، رفاه اقتصادی به میزان $1/03$ واحد کاهش می‌یابد.

معناداری همین متغیر (متغیر مجازی اول و دوم) برای دو گروه دیگر از کشورها بدان معنا است که اثرپذیری رفاه اقتصادی از جهانی شدن اقتصادی در گروه کشورهای با درآمد بالا و درآمد متوسط، متفاوت از گروه کشورهای با درآمد پایین است؛ به طوری که نخست در این دو گروه از کشورها نه تنها اثرپذیری رفاه از جهانی شدن اقتصادی منفی نیست؛ بلکه مثبت است و دوم آنکه در کشورهای با درآمد بالا اندازه اثر برابر با $0/44$ و در کشورهای با درآمد متوسط $0/46$ می‌باشد. درآمد سرانه اثر مثبت بر رفاه اقتصادی دارد؛ به این صورت که با افزایش یک واحدی در درآمد سرانه رفاه اقتصادی به اندازه $3/88$ واحد افزایش می‌یابد. تورم اثر معناداری در این گروه ندارد.

در برآورد دوم که از بعد اجتماعی جهانی شدن استفاده شده است؛ نتایج تا حدودی مشابه با نتایج برآورد اول است با این تفاوت که در کشورهای با درآمد متوسط نیز اثر بعد اجتماعی

جهانی شدن بر رفاه اقتصادی منفی (۰/۰۵-) می باشد. بر این اساس، در کشورهای با درآمد بالا از حیث بعد اجتماعی جهانی شدن نیز، اثری مثبت (۰/۴۵) بر رفاه اقتصادی مشاهده می شود. بر این اساس، با افزایشی یک واحدی جهانی شدن اجتماعی، رفاه اقتصادی در کشورهای با درآمد بالا به میزان ۰/۴۵ واحد افزایش و در کشورهای با درآمد پایین و کشورهای با درآمد متوسط به ترتیب به میزان ۱۰/۴۵ و ۰/۰۵ واحد کاهش می یابد. درآمد سرانه در این برآورد نیز دارای اثر مثبت (۴/۰۱) بر رفاه می باشد و تورم نیز اثر معناداری ندارد.

جدول ۵. خلاصه نتایج برآورد الگو برای ابعاد سه گانه و شاخص ترکیبی جهانی شدن بر رفاه اقتصادی

| شاخص جهانی شدن | | | | متغیرها |
|------------------|------------------|------------------|------------------|--|
| ترکیبی | سیاسی | اجتماعی | اقتصادی | |
| -۰/۹۱ (-۳/۴۱) | -۰/۰۴ (-۰/۱۵) | -۱/۴۵ (-۳/۴۹) | -۱/۰۳ (-۴/۶۶) | شاخص جهانی شدن |
| ۲/۰۱ (۲/۱۱) | -۰/۲۶ (-۰/۴۲) | ۱/۹۰ (۴/۱۷) | ۱/۴۷ (۲/۸۱) | متغیر مجازی اول (D_1) جهانی شدن برای کشورهای با درآمد بالا |
| ۱/۶۰ (۳/۰۰) | ۰/۵۲ (۱/۲۷) | ۱/۴۰ (۲/۵۰) | ۱/۴۹ (۵/۰۳) | متغیر مجازی دوم (D_2) جهانی شدن برای کشورهای با درآمد متوسط |
| ۳/۸۵ (۲۲/۸۳) | ۳/۷۲ (۱۳/۴۵) | ۴/۰۱ (۲۰/۶۵) | ۳/۸۸ (۲۵/۹۳) | درآمد سرانه |
| ۰/۲۰ (۱/۱۵) | ۰/۲۳ (۱/۴۰) | ۰/۱۹ (۱/۰۲) | ۰/۲۲ (۱/۲۱) | تورم |

متغیر وابسته رفاه اقتصادی است. اعداد داخل پرانتز آماره t می باشد. منبع: محاسبات پژوهش

در برآورد سوم، با به کارگیری بعد سیاسی جهانی شدن، نتایج نشان می دهد که رفاه اقتصادی هیچ یک از سه گروه از کشورها متاثر از این بعد نیست و از این حیث، تفاوتی بین این سه گروه از کشورها وجود ندارد. درآمد سرانه در این گروه نیز دارای اثر مثبت (۳/۷۲) و تورم با اثر معنادار همراه نیست.

در برآورد چهارم که با لحاظ شاخص ترکیبی جهانی شدن حاصل شده است؛ نتایج تا حدود بسیاری مشابه با برآورد اول است. به طوری که اثر جهانی شدن در قالب ترکیبی بر رفاه اقتصادی در هر یک از سه گروه مورد بررسی در کشورها متفاوت از هم می‌باشد. به طور دقیق‌تر، جهانی شدن در کشورهای با درآمد پایین با اثری منفی (۰/۹۱-) و در کشورهای با درآمد بالا و متوسط با اثر مثبت (به ترتیب به میزان ۱/۱ و ۰/۶۹) بر رفاه اقتصادی اثرگذار است. درآمد سرانه مطابق با مبانی نظری اثر مثبت (۳/۸۵) بر رفاه اقتصادی کشورها دارد و تورم نیز با اثر معنادار همراه نیست.

۵. نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستی

در پژوهش حاضر، ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جهانی شدن بر رفاه اقتصادی در منتخبی از ۵۰ کشور در سه طبقه درآمدی مورد ارزیابی قرار گرفت. برای این منظور از شاخص ترکیبی جهانی شدن و ابعاد سه‌گانه آن طی دوره زمانی ۲۰۱۵-۲۰۰۵ و برای محاسبه شاخص رفاه اقتصادی کشورها نیز از روش IEWB استفاده شد. به طوری که پس از نحوه محاسبه شاخص رفاه اقتصادی، الگوی پژوهش با توجه به چهار شاخص اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و ترکیبی از جهانی شدن برآورد شد.

نتایج حاصل از برآورد الگو با شاخص ترکیبی جهانی شدن اقتصادی (در برآورد اول) نشان می‌دهد که جهانی شدن اقتصاد در کشورهای با درآمد پایین اثری منفی بر رفاه اقتصادی این کشورها دارد؛ این در حالی است که این اثر در کشورهای با درآمد بالا و درآمد متوسط مثبت است. در بعد اجتماعی جهانی شدن (برآورد دوم) در کنار کشورهای با درآمد پایین برای کشورهای با درآمد متوسط نیز اثرگذاری منفی بر رفاه مشاهده شده است؛ ولی این اثرگذاری در کشورهای با درآمد بالا مثبت است.

جهانی شدن از بعد سیاسی (برآورد سوم) اثری معنادار بر رفاه اقتصادی در هیچ یک از سه گروه از کشورها ندارد. شاخص ترکیبی جهانی شدن (برآورد چهارم) نیز عیناً نتایجی مشابه با بعد اقتصادی جهانی شدن به همراه داشته است. درآمد سرانه مطابق با انتظار با اثری مثبت بر رفاه اقتصادی کشورها همراه بوده؛ ولی تورم اثرگذاری معناداری ندارد. بنابراین، با توجه به نتایج حاصل از گروه‌های با درآمد بالا و متوسط که نشان داد، جهانی شدن اقتصادی تاثیر مثبت

بر رفاه اقتصادی این گروه از کشورها دارد. می‌توان گفت افزایش روابط اقتصادی در کشورهای با درآمد بالا و متوسط منجر به بهبود رفاه اقتصادی آنها می‌گردد. از این‌رو، این کشورها به منظور افزایش رفاه اقتصادی خود، می‌باید روابط اقتصادی خود را با یکدیگر افزایش داده و از فرایند جهانی‌شدن بهره‌گیرند. برای این مهم لازم است به کاهش محدودیت‌ها و موانع تجارت و کاهش نرخ‌های تعرفه صادرات و واردات بین کشورها و بازشدن روزافزون مرزهای اقتصادی بین کشورها و اعمال سیاست‌هایی در جهت ارتقای کیفیت کالاهای داخلی و توان رقابت آنها در بازارهای بین‌المللی به منظور دستیابی به رشد صادرات و رشد تولید داخلی کشورها و در نتیجه رفاه بیشتر بپردازند. همچنین از آنجا که جهانی‌شدن اجتماعی دارای تاثیر مثبت بر رفاه اقتصادی در کشورهای با درآمد بالا می‌باشد می‌تواند رفاه اقتصادی بیشتری در این گروه از کشورها در پی داشته باشد. در نتیجه، این کشورها می‌توانند به منظور بهبود رفاه اقتصادی خود، سیاست‌هایی را در جهت بهبود روابط اجتماعی و توسعه ارتباطات فردی از طریق گردشگری با کشورهای مختلف جهان اعمال کنند.

منابع

- آرمان‌مهر، محمدرضا، فرهنگ‌منش، آسیه (۱۳۹۶). بررسی اثر تغییرات قیمت بر رفاه خانوارهای شهری به تفکیک دهک‌های درآمدی و گروه‌های کالایی. *فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی*، ۱۱ (۳۹): ۷۴-۴۹.
- بختیاری، صادق، رنجبر، همایون، قربانی، سمیه (۱۳۹۱). شاخص ترکیبی رفاه اقتصادی و اندازه‌گیری آن برای منتخبی از کشورهای در حال توسعه. *مجله پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی*، ۳ (۹): ۵۸-۴۱.
- پیشگاهی‌فرد، زهرا (۱۳۸۰). ابعاد جهانی‌شدن. *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران*. ۱۵۷: ۱۷۲-۱۵۵.
- جعفری صمیمی، احمد، بحرینی، نصرت (۱۳۹۳). بررسی رابطه جهانی‌شدن اقتصادی، اجتماعی، سیاسی: مطالعه موردی کشورهای منتخب منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا. *فصلنامه علمی-پژوهشی راهبرد اقتصادی*، ۴ (۱۳): ۷۷-۱۱۰.

- جعفری صمیمی، احمد، سینا، کرم (۱۳۸۸). بررسی و ارزیابی جایگاه ایران در جهانی شدن و ارایه یک الگوی مدیریتی مناسب. *مجله پژوهش‌های مدیریت*، (۸۰): ۵۹-۴۱.
- حسینی، محمدرضا، جعفری صمیمی، احمد (۱۳۸۹). برآورد و ارزیابی روند رفاه اقتصادی ایران با استفاده از شاخص ترکیبی CIEWB. *فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران*. ۱۴ (۴۲): ۱۰۱-۱۲۲.
- خندان، محمدرضا (۱۳۹۲). *تاثیر تورم بر رفاه اقتصادی کشور*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد، دانشکده اقتصاد.
- شهیکی تاش، محمدنبی، مولایی، صابر، شیوایی، الهام (۱۳۹۲). سنجش کاردینالی رفاه و ارزیابی اثر متغیرهای کلان بر تغییرات رفاه در ایران بر مبنای رگرسیون فازی. *فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی*، ۲۱ (۶۵): ۱۸۲-۱۶۵.
- طرازکار، محمدحسن، زیبایی، منصور (۱۳۸۳). بررسی معیارهای رفاه اجتماعی و توزیع درآمد و فقر در جوامع روستایی و شهری: مطالعه موردی استان‌های فارس و اصفهان و سمنان. *مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه*، ۱۲ (۴۸): ۱۵۴-۱۳۷.
- غلامی، زینب (۱۳۹۱). *بررسی رابطه جهانی‌شدن و پایداری محیط زیست در کشورهای منتخب جهان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه مازندران، دانشکده علوم اقتصادی و اداری.
- موسوی، سید نعمت‌اله، بخشوده، محمد، محمدی، حمید، یزدانی، سعید، طاهری، فرزانه (۱۳۸۶). آثار جهانی‌شدن بر شاخص‌های فقر. *فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*. ۶ (۲۴): ۲۷۹-۲۵۹.
- وفائی، الهام، محمدزاده، پرویز، اصغرپور، حسین، فلاحی، فیروز (۱۳۹۷). ارزیابی رفاه اجتماعی و همگرایی رفاه استان‌های ایران برای سنجش توسعه مناطق ایران. *فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی*، ۱۲ (۴۳): ۲۳-۱.
- Antras, P., & Gortari, A. & Itskhoki, O. (2016). Globalization, inequality and welfare. *NBER Working Paper*, No. 22676.
- Berger, S. (2000). Globalization and politics. *Annual Review of the Political Science*, 3: 43-62.
- Brady, D., & Beckfield, J. & Seeleib-Kaiser, M. (2005). Economic globalization and the welfare state in affluent democracies. *American Sociological Review*, 70: 921-948.
- Burgoon, B. (2001). Globalization and welfare compensation: disentangling the ties that bind. *International Organization*, 55: 509-551.

- Gundlach, E. & de Vaal, A. (2010). Look before you leap: the economics of free trade and income redistribution. *Kiel Working Papers*, No. 1583.
- Garret, G., Mitchell, D. (2001). Globalization, government spending and taxation in the OECD. *European Journal of Political Research*, 39: 145-177.
- Genschel, P. (2004). Globalization and the welfare state: A retrospective. *Journal of European Public Policy*, 11: 613-636.
- Hicks, A. (1999). *Social Democracy and Welfare Capitalism*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Kim, S. (2007). Openness, external Risk, and volatility: Implications for the compensation hypothesis. *International Organization*, 61: 181-216.
- Kittel, B. & Winner, H. (2005). How reliable is pooled analysis in political economy? The Globalization-Welfare State nexus revisited. *European Journal of Political Research*, 44: 269-293.
- Kuen Kim, T. & Zurlo, K. (2009). How does economic globalization affect the welfare state? Focusing on the mediating effect of welfare regimes. *International Journal of Social Welfare*, 18: 130-141.
- Osberg, L. & Sharp, A. (2001). The index of economic well-being: overview. Revised version of a paper presented at the national conference on sustainable development indicators organized by the national round table environment and the economy.
- Osberg, L. & Sharp, A. (2003). Human well-being and economic well-being: what value is implicit in current indices? *CSLS Research Report*, NO. 2003-04.
- Pierson, P. (2001). *The New Politics of the Welfare State*. New York, Oxford University Press.
- Ranjan, P. (2014). Globalisation, Jobs, and Welfare: The roles of social protection and redistribution. *CESifo Working Paper Series*, No. 5191.
- Rodrik, D. (1997). *Has Globalization Gone Too Far?* Washington, DC: Institute for International Economics.
- Rudra, N. (2002). Globalization and the decline of the Welfare State in less-developed countries. *International Organization*, 56: 411-445.
- Rudra, N. & Haggard, S. (2005). Globalization, democracy and effective Welfare spending in the developing world. *Comparative Political Studies*, 38: 1015-1049.
- Yang, J. (2000). The rise of the Korean Welfare State amid Economic crisis, 1997-99: Implications for the globalization debate. *Development Policy Review*, 18: 235-256.

